

Yeni Türk Çocuk Dizisi Fenomeni "Pepee" Çizgi Dizisinin Alımlama Analizi

New Turkish Children Series Phenomenon "Pepee" Cartoon Series Analysis of Reception

N. Tülay ŞEKER*
Emre Vadi BALCI**

ÖZET

Bu çalışmada, "Pepee" çizgi dizisinin ebeveynler ve çocukları tarafından nasıl alımlandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. 11 kişi ile gerçekleştirilen çalışmada, derinlemesine mülakatlarla, alımlama esaslarına yönelik izleyici tasarımları gözlemlenmiştir. Çalışmada, çizgi dizinin izlenmesinin ardından programın katılımcılarda bıraktığı bilişsel etkileri tespit etmek amacıyla her katılımcıyla ayrı ayrı derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışma ile izleyicilerin iletilere karşı fazlasıyla hassas olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların ortak cevaplar verdiği ve ortak imajların oluştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların sosyal ve demografik açıdan farklı kesimlerden seçilmesine rağmen, ortak kod açıklama sayesinde, ortak bir hareket oluşturduğu görülmektedir. Çalışmamıza konu olan "Pepee" çizgi dizisinin egemen iletilerinin, bütün algı düzeylerinde ortak bir imaj yaratması da çalışmamızda ortaya konmuştur.

ANAHTAR KELİMELELER

Pepee, Alımlama, analiz, Çizgi dizi

ABSTRACT

In this study, "Pepee" cartoon series by the parents and the children try to determine how the reception. Study was carried out with 11 people, in-depth interviews and audience reception to the facts observed designs. The study participants left the program after watching the cartoon series in order to determine the effects of cognitive-depth interviews were conducted with each participant individually. Working with the audience is very sensitive to messages that have been excavated. Common answers given by the participants in the study and shared images were detected. Although the selection of participants from different backgrounds, social and

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi, tbek-tas@selcuk.edu.tr

** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik ABD Doktora Öğrencisi

demographic point of view, thanks to the common code, paraphrasing a common motion are formed. Study on the "Pepee" messages are dominated by a series of lines, all levels of perception to create a common image in the study are presented.

•

KEY WORDS

Pepee, Receiving, analyzing, Cartoon Series.

Giriş

Televizyonun bireylere çeşitli konu ve olaylar hakkında haber ve bilgi sunan başlıca kaynak olduğu ve bugün için bir anlamda bireylerin gündemini oluşturarak onlara neyin önemli neyin önemsiz olduğu konusunda telkinlerde bulunduğu sıklıkla dile getirilmektedir (Severin ve Tankart, 1994: 366). Televizyon insanlar ve davranışları üzerindeki etkileri hakkında birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. En önemli araştırma noktaları şiddet kullanımı, ırk veya cinsiyet farklılıklarına dayanan ayrımcılığı ve cinsellikle ilgili davranışları nasıl etkilediği noktasında gerçekleştirilmiştir (Turan, 1996: 11).

Kitle iletişim araçlarını takip eden izleyiciler, dinleyiciler ve okuyucular üzerine yapılan çalışmalar iletişim alanına hâkim olan egemen ve eleştirel akımlardan etkilenerek şekillenmiştir. Kitle iletişim araştırmaları alanında yapılan bu çalışmalarda, izleyicinin araştırılması süreci önemli bir yer teşkil etmektedir. Egemen paradigma olarak nitelenen davranışçı geleneğe göre ya da eleştirel geleneği temel alan düşünceye göre, izleyici kavramlaştırılmasında iki temel yaklaşımdan söz etmek mümkün olacaktır. Bunlar, etkin izleyici yaklaşımı ve edilgin izleyici yaklaşımı olarak sayılabilir. Edilgin izleyici yaklaşımına göre, izleyiciler medyanın kendilerine sunduğu metinleri, iletileri olduğu gibi almaktadırlar. Eğer gönderilen iletiler, kaynağın arzuladığı biçimde algılanmamışsa iletişim tam olarak gerçekleşmemiş olarak kabul edilir. Etkin izleyici yaklaşımına göre ise, izleyiciler yalnızca iletilenleri alımlayan kişiler değil, iletileri kendi beklentileri doğrultusunda kullanan, yorumlayan, yeniden anlamlandıran, yani metne müdahale edenler durumundadır (İrvan, 1997: 205).

Medya izleyicilerinin etkin olduğu görüşünden hareket eden Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı, medya içeriklerinin ne amaçla kullanıldığını araştıran, izleyicinin medyayı kullanım amacının yanında, medya içeriklerinden elde ettiği hazzı, doyumunu ve bu anlamda beklentilerinin ne yönde ve ne kadar karşılık bulduğu sorularından oluşmaktadır (Jensen ve Rosengren, 2005: 58-60). Alımlama analizinin ilk örneklerinden temelini Stuart Hall'un attığı Kodlama-Kodaçımı çalışmasının oluşturduğu alımlama araştırmaları, alıcıların medya iletileri karşısındaki konumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu modelde izleyicilerin medya metinlerini kodlayıcıların istekleri doğrultusunda (egemen), müzakereli ya da karşıt olarak, üç şekilde okudukları varsayılmaktadır (Şeker, 2009: 85).

Bu çalışmada TRT Çocuk kanalında her gün yayınlanan “Pepee” isimli çizgi dizinin bölümlerinde verilen mesajlarla ilgili alımlama analizi yapılmıştır. 11 katılımcı ebeveyn ve çocuklarıyla birlikte gerçekleştirilen çalışma, katılımcılar ve çocuklarıyla, programın hatırlanması ve alımlanmaların belirlenmesi için derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın kuramsal kısmında, alımlama çalışmalarının ilk dönemlerindeki çalışmalar ve etkin izleyici yaklaşımları kısmen ele alınmaya çalışılmıştır. Bu tür çalışmalarda örneklemin sınırlı tutulması gereğinden hareketle sınırlılıklara yer verilmiş, seçilen deneklerin farklı eğitim, kültürel düzey, sosyal yaşam koşulları ve ekonomik açıdan farklı düzeylerde özellikler taşımalarına önem gösterilerek görüşülecek kişiler saptanmıştır. İzleyicilerin programdan alımladıkları içeriklerin neler olduğu ve gönderilen kodların yorumlanmasının hangi yönde olduğunu ortaya koymak amacıyla sorulan sorulara verilen cevapların analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Kültürel Çalışmalar ve Alımlama Analizi

Kültürel çalışmalar, metinsel ve sosyal araştırma arasındaki sınır bölgesine ayrı ve çoğu zaman seçmecî bir önem vermektedir. Sanayi kapitalizmi altındaki toplumun doğasıyla ilgili yapısalcı kabullerle, kültürel biçimlerin göreceli bağımsızlığı ve bunların sosyal değişime katkısını birleştiren bu gelenek içindeki çoğu çalışma, kitle iletişim süreçlerinin, diğer günlük pratiklerin entegre bir yüzü olduğunu savunmaktadır. Pratikler kısaca, anlamlı sosyal etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, hem bireylerin müdahale alanlarını hem de sosyal eylemin yönlendirilmesinde anlamın rolünü tanımlayarak, sosyal hayata bütünselci bir bakış açısı getirmektedir. Kültürel çalışmalarda kitle iletişim araçlarının merkezi, medyanın dışındadır. Medya ve izleyiciler, geniş bir sosyal ve kültürel pratikler alanı içinde yer almaktadırlar (Jensen ve Rosengren, 2005: 61).

Kuram ve metodoloji, 19. Yüzyıl klasikleri, Durkheim, Marx, Weber ve Adorno, Horkheimer, Carey, Gans, Hogart ve Williams gibi modern Avrupalı ve Amerikalı öncülerden yararlanarak, Avrupa ile Kuzey ve Latin Amerika’da gelişmişse de, son yirmi yıldır İngiliz Kültürel Çalışmalarının öncülüğü üstlendiği görülmektedir. Kısacası, Fransız toplumsal ve psikoanalitik kuramını özümleyen, yapısalcılık ve semiyolojinin varyantlarını da içeren bir Birmingham-Paris eksenini oluşturmuştur (Jensen, 2005: 36). Bu eksen oluştuğunda bir kırılma yaşandığı, daha sonra bu kırılmanın tekrar Amerikan pazarına ihraç edildiğinden söz edilmektedir. Bu gelenek, kültürün sadece yazılı kaynaklar değil, anlam üretim süreçleri olarak tanımlanmasına yardımcı olmuştur. Daha sonra da, popüler kültürün kıymetli bir söylem ve geçerli bir sosyal kaynak olarak

yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır. Örneğin televizyon, modern bir ozan olarak nitelendirilmiştir (Jensen ve Rosengren, 2005: 61).

Kitle iletişim araçları üzerine araştırma yapan birçok araştırmacı, üç temel konu üzerinde durmaktadırlar. Bu konular; üretim süreci, medya metinleri ve alımlamadır. Shannon ve Weaver'ın doğrusal modelinden, Hall'un kodlama-kodaçıklama yapısal yaklaşımına kadar uzanan şematik açıklama biçiminin birçok araştırmacıya sağladığı kolaylık, analitik bir çerçevenin oluşturulmasında yol gösterici olmuştur. Birinci dünya savaşı sonrasında kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri olduğuna dair genel bir kabul ortaya çıkmıştır. Medya mesajları ani tepkilere neden olan uyarıcılar olarak görülmeye başlamıştır. 1920'lerin sonlarında medyanın etkileri araştırılması gereken bir sorun alanı olarak akademik çevrelerin ilgisini çekmiş ve ilk etki araştırmaları böylece ortaya çıkmıştır (İnal, 1996: 135-137).

İlk araştırmalar, Payne Fund'ın desteğiyle sinemanın çocuklar üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan çalışmalardır. Bu ilk çalışmalar kuramsal bir kavrayışı ardında barındırmaktadır. Medya metinleri ve öğrenme arasındaki ilişki üzerinde duran ilk çalışmalar bu döneme aittir ve bireyin medya mesajlarını ne oranda hatırladıklarını ölçmeye yönelik ilk çalışmalar da bu dönemde yapılmıştır. Bu çalışmalarda öğrenme daha çok taklit kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyal psikoloji ve tutum araştırmaları, rafine ölçme teknikleri ve ayrıntılı istatistiksel değerlendirmelere dayanan çalışmaları kitle iletişim sorunlarına taşınmış, nicel yöntem bilimi de etki araştırmalarının ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Medya izleyicilerinin tutumlarına yönelik etkileri sorgulayan araştırmaların odaklandıkları konulardan ilki şiddet içeren programların şiddete yönelik davranışlara neden olup olmadığını sorgulamayı amaçlamış, ikinci gruba giren çalışmalar seçim davranışları üzerine medya etkilerini açıklamaya yönelmiştir (İnal, 1996: 137,138).

Kültürel geleneğe göre medyayı kullanmak izleyici açısından medyanın sunduğu kültür ürünlerini anlamlandırma süreci olarak nitelenmektedir. Bu ekol, uyarıcı-tepki ve etkili metin ya da mesaj modelinin izleyici araştırmaları geleneğini reddetmektedir. Medya mesajları, bu mesajları hazırlayanların niyetlerinin ötesinde farklı şekilde kod açımı yapılmakta ya da okunmaktadır. Buna göre medya metinlerini, çok anlamlı ve farklı yorumlara açık materyaller olarak nitelenmek mümkün olacaktır. Bu gelenek içerisindeki anlayışlardan biri de, medya kullanımının önemli bir gündelik yaşam etkiliği olarak görülmesi ve medyanın izleyiciler tarafından kullanımının ancak alt kültür gruplarının dene-

yimleri ve toplumsal bağlamda anlaşılabilirliği düşüncesidir (Yaylagül, 2006: 119).

Kültürel incelemeler geleneği içerisindeki izleyicilere yönelik alımlama çalışmalarının temel özelliklerini sıralamak mümkündür:

- Medya metinleri izleyicilerin alımlamaları yoluyla anlamlandırılır. Medya metinlerinin önerdiği anlamlar hiçbir zaman kurulu ve öngörülebilir değildir.

- Medya kullanım süreci özel bağlamda belli çıkarların ifadesidir.

- Medya kullanımı tipik olarak duruma özgü ve toplumsal konulara bağlı olarak gelişen katılımcı ve yorumlayıcı bir süreçtir.

- İzleyiciler belli medya türleri için benzer formlar ve söylem çerçevesini paylaşan farklı yorumlama toplulukları oluştururlar.

- İzleyiciler asla pasif olmadıkları gibi bütün izleyiciler eşit de değildirler. Bazıları diğerlerine göre daha tecrübeli ya da daha aktiftirler.

- Kullanılan teknik nitel, derinlemesine ve sıklıkla etnografiktir ve medya içeriği, alımlama eylemi ve bağlamı birlikte ele alırlar (Yaylagül, 2006: 119,120).

Kültürel çalışmalar, medyanın ideolojik rolü çerçevesinde anlam taşıyıcıları olarak medya metinlerinin ideolojik yapılanmasını incelemiştir. Pasif izleyici yerine daha aktif izleyici ve okuma anlayışını koyarak medya iletilerinin nasıl kodlandığını, kodlamayla iletiyi çözen izleyici arasındaki ilişkileri başat ideolojinin oluşumunda ve pekiştirilmesinde medyanın oynadığı rolü incelemiştir (Tekinalp ve Uzun, 2009: 169). Kültürel çalışmalar geleneği içerisinde yapılan ilk çalışmalardan biri olan Stuart Hall'ın "Kodlama-Kodaçımı (Encoding-Decoding)" adlı makalesi önem arz etmektedir. Bu makale Kültürel Çalışmalar geleneğine bağlı çalışmalar yürüten birçok araştırmacı için temel teşkil eden bir çalışma olarak gösterilmektedir (Şeker, 2009: 106).

Bundan hareketle Kodlama-Kodaçımı kuramı, televizyon düşünülerek formüle edilmiş, ancak herhangi bir kitle iletişim aracına da uygulanabilmektedir. Bu kuram kodlayıcının yaptığı seçime göre temel alan anlamlar ve yan anlamlar kazanan göstergelerden herhangi anlamlı bir mesajın oluşturulabileceğini kabul eden yapısalılık ve göstergebilimin temel kurallarından ortaya çıkmakla birlikte bu kurallara meydan okumaktadır. Dahası göstergebilimin başlıca iddiası anlam yelpazesinin, dilin doğasına ve hem gönderenin (kodlayıcı) hem de alıcının (çözümleyicinin) paylaştıkları bir kültürde gösterge ve sembol-

lerin kalıplar halinde düzenlenmesine dayalı olduğu noktasındadır (Mcquail ve Windahl, 2005: 183).

Geleneksel iletişim araştırmalarını iletişim sürecini basit gönderen-mesaj-alıcı doğrusallığı ve yoğunlaşması içinde ele alması ve karmaşık ilişkiler içeren değişik momentlerden yoksun olmasından dolayı eleştirilmektedir. İletişim süreci birbiriyle bağlantılı fakat ayırt edilebilir nitelikteki üretim, dolaşım, dağıtım, tüketim ve yeniden üretim ilişkisi içinde üretilen sürekli bir yapıdan oluşmaktadır (İrvan, 1997: 206; Hall, 2005: 85). İletişim sürecinde, iletinin gönderilmiş olması onun alıcıya ulaşacağına garanti değildir. Kodlamadan kod açımına kadar iletişim sürecinin her anı kendi belirleyicilerine sahiptir. Bu nedenle, bir iletişim sürecini anlayabilmek için hem kodlama ve hem de kod açımı anındaki anlam üretimini ve karmaşık ilişkiler ağını ortaya koymak gerekmektedir (İrvan, 1997: 206).

Hall'e göre, her toplum-kültür, toplumsal, kültürel ve siyasal dünyaya ilişkin kendi sınıflamasını dayatmaktadır. Bu oluşum egemen kültürel düzeni oluşturmakta ancak bu düzen tek sesli ve tartışmasız bir oluşum değildir. Ayrıca kültürel çalışmaların ideoloji sorununa yaklaşımı yansıtılırken, medya metinlerinin de egemen ideolojiyi tek yönlü biçimde izleyicilere yansıttığı ve onları egemen ideoloji içinde konumlandırıldığı varsayılmamaktadır. Medya metinleri egemen söylemler içinde yapılmış olsalar da, farklı okuma biçimleri mümkün olmaktadır. Kimi izleyiciler bu metinleri tartışarak, kimileri de bütünüyle karşı çıkarak okuyabilmektedirler. Egemen, tartışmalı ve karşıt okuma biçimleri Hall'un Parkin'den alıp geliştirdiği kavramlardır (İnal, 1996: 156,157). Bu kavramlar Hall tarafından geliştirilerek, üç tür okuma biçimi olarak sınıflandırılmıştır;

- Egemen Okuma: Pratikte oldukça az görülen bu okuma biçiminde izleyici/okuyucu yapımcının yeğlediği okuma biçimi içinde hareket eder. Metindeki düz anlamları tam ve doğru olarak alır ve kodlama sürecinde üretilen anlamların meşruluğunu her düzeyde kabullenir.

- Müzakereli Okuma: Bu okuma biçiminde izleyici/okuyucu yine egemen durum tanımlarının ve üretilen anlamların meşruluğunu kabul eder ve ancak daha sınırlı durumsal düzeyde kendi konumuna uygun düşen anlamlar üretir ve bu yüzden sık sık yeğlenen okuma biçiminin dışına çıkar.

- Karşıt Okuma: En radikal okuma biçimi olan karşıt okuma biçiminde izleyici, metnin egemen kodlarla doldurulduğunun farkındadır ve bu yüzden

aynı metni kendi alternatif başvuru kodlarıyla yeniden inşa eder. Yani metindeki kodların meşruluğunu reddeder (İrvan, 1997: 207; Hall, 2005: 97).

Alımlama araştırmalarını güçlü biçimde etkileyen Kültürel Çalışmalar yaklaşımı daha çok popüler kültür ürünleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Alımlama olgusunu etnografik yöntemle inceleyen Kültürel Çalışmalar yaklaşımında alımlama olayının gerçekleştiği ortam önemlidir. Araştırmacılar izleyici ve okuyucunun konumu kavramsallaştırırken anlamın oluştuğu anlar üzerinde durmuştur. Hall'un Kodlama-Kodaçımı makalesine dayanarak yapılan ilk araştırma David Morley'in Nationwide çalışmasıdır. Morley ve Charlotte Brundson bu çalışmada ilk olarak BBC'de yayınlanan Nationwide adlı haber programının metin çözümlemesini yapmış ve metin içinde gizlenen egemen anlam ağlarını ve egemen okumaları ortaya koymaya çalışmışlardır (Şeker, 2009: 107, 108; İrvan, 1997: 207-209).

Aile Televizyonu (Family Television) çalışması, Morley'in eleştirilere karşı gerçekleştirdiği ve diğer çalışmanın eksiklerinin giderilmesi için yapılan ikinci alımlama analizi olarak gösterilmektedir. Bu çalışmada sosyolojik ortamın önemine dikkat çekilerek, televizyonun aile ortamında fiilen nasıl kullanıldığı ve cinsiyete bağlı program tercihleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kültürel çalışmalar yaklaşımı içerisinde gerçekleştirilen diğer bir çalışma da David Buckingham'ın Kamu Sırları: East Enders ve İzleyiciler (Public Secrets: East Enders and Audience) adlı çalışmasıdır. Buckingham, İngiliz melodram dizisi olan East Enders'in alımlanma biçimini araştırmış, senaristlerin ve yapımcıların beklentileriyle, izleyicilerin diziyile ilgili yorumlarını karşılaştırmıştır (İrvan, 1997: 210; Smith, 2007: 234).

1980'li yıllardan itibaren yapılan haber metinlerinin alımlanmasına yönelik araştırmalar daha çok bilişsel modellerden yola çıkarak gerçekleştirilmiştir. Bilişsel psikolojik alımlama araştırmalarının öncüsü Brigitta Höijer'dir. Höijer'e göre, alımlama izleyicilerin zihinlerince belirlenmektedir ve bilişsel analizler olmazsa izleyicilerin anlamlandırma süreci çözümlenemeyecektir. Haberlerin alımlanmasında bilişsel modelleri kullanan alımlama araştırmalarının odaklandıkları konular, metinlerde yer alan bilginin nasıl depolandığı, anımsandığı ve dünyayı anlamlandırırken ne tür şematik açıklamalara, bilişsel haritalara yol açtığıdır (İnal, 1996: 146, 147).

İzleyicinin alımlama sürecini öğrenmek için etnografi ve psikoterapi yöntemlerinin kullanılması gerektiğini vurgulayan Hoijer (Akt; Şeker, 2009: 109), "Asit Ortamında Yaşam ve Ölüm" adlı programın izleyicileriyle bu yöntemleri

kullanarak görüşmeler yapmıştır. Toplam 14 izleyiciye bazıları izleyicilerin evlerinde, bazıları kendi evinde programı seyrettiren araştırmacı, program bittikten sonra her bir izleyiciyle derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Araştırmacı katılımcıların geniş bir eğitim, yaş, iş, ilgi ve aktivite çeşitliliğine sahip olmasına özen göstermiştir. Hoijer izleyicilerin alımlayışı ile programın içeriğini ilişkilendirebilmek için programı çözümlenmenin gerekliliğini vurgulamış ve ele aldığı programı çeşitli birimlere ayırarak incelemiştir. Araştırmacı, programda aktarılan bilgileri sınıflandırarak “tema” listesi oluşturmuş, programın ardından görüştüğü izleyicilerin söylemlerini ise “alt temalar” olarak kullanmıştır. Görüşme esnasında seyircilerin önemli bir bölümünün programın sözel ve görsel içeriğini hatırladıkları belirlenmiş ve izleyicilerin bazılarının programın iletlerini önceki bilgileriyle birlikte kullandığı, bazılarının yaşantısıyla ilişkilendirilerek algıladığı ortaya çıkmıştır (İnal, 1996: 147, 148).

Televizyon haberleriyle aktarılan içeriğin alıcıların hafızalarında nasıl depolandığı üzerine, Grimes bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, izleyicilerin aktarılan sözel içeriği mi görüntüye, görüntüyü mü sözel içeriğe çevirerek anımsadığı konusuna odaklanmıştır. İzleyicilerin bu çevrimi izleme bittikten 48 saat sonra gerçekleştirdiğini bulgulayan araştırmacı, anımsama şeklinin izleyiciden izleyiciye farklılık gösterebileceğine vurgu yapmıştır. Bazı izleyiciler görsel içeriği sözel, bazıları ise sözel içeriği görsel olarak anımsamıştır (Şeker, 2009: 109).

1985 yılında Danimarka televizyonunda yayınlanan TV-Avisen adlı haber programının alımlanması üzerine çalışan Jensen, araştırmasını 33 kişiyle yaptığı derinlemesine görüşmelere dayandırmıştır. Görüşmecilerin farklı yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik grup ve ülkenin farklı kesimlerinden olmasına özen gösterilmiştir. Elde edilen bulgular, üst temaların ilişkinliğinin eğitimsel etmenlere dayandığını, cinsiyetin programın alımlanmasında etken olduğunu, izleyicilerin yaşlarının da hikayenin yeniden kuruluşunda farklılıklara yol açtığını göstermiştir (Şeker, 2009: 109).

Radyo haberlerinin anımsanması üzerine çalışan Larsen, haberlerde aktarılan olay ve eylemlerin izleyicilerin anımsamasında etkin olduğunu bulmuştur. Larsen’in elde ettiği sonuçlardan biri de önceden bilinen bilgilerle ilgili gelişmelerin daha kolay ve daha çok anımsandığı, yeni öğrenilenlerin ise hafızada çok tutulmadığıdır. Araştırmacı bu bulgulardan hareketle haberin önceden bilinenleri güncelleştirme işlevine sahip olduğunu belirtmiştir (İnal, 1996: 148).

Üniversite öğrencilerinin radyo, televizyon ve gazete haberlerini anımsaması üzerine Wicks ve Drew bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmacıların odaklandıkları konular, haber medyasından elde edilen bilginin önceki bilgilerle tutarlılığı ve bu tutarlılığın anımsama olayı ile ilişkisidir. Haber konularının karmaşıklığı ve anımsanma ilişkisi ile eğitim düzeyi ve anımsama ilişkisi araştırmacıların üzerinde durdukları diğer konulardır. Araştırma, öğrenciler tarafından anımsanan bilgilerin öncekilerle çelişen yeni bilgiler olduğunu göstermiştir (Şeker, 2009: 109, 110).

Graber'in, haber medyasının insanların siyasal bilgi ve tartışma düzeylerine etkisi üzerine gerçekleştirdiği araştırma, 21 kişilik panelist grubuyla görüşerek gerçekleştirdiği çalışmasında bu kişilerin hangi medyada neyi izledikleri, bunları nasıl hatırladıkları ve neden bu şekilde hatırladıkları üzerinde durmuştur. Araştırma, izleyicilerin birbirinden farklı bilgilere yöneldiğini, farklı bilgileri aldığını ve anımsadığını ortaya koymuştur. İzleyiciler, en çok televizyon haberlerinden bilgi aldıklarını belirtmelerine rağmen, hatırladıkları bilgilerin % 48'nin yazılı basından, % 27'sinin televizyon haberlerinden olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bilgi kaynakları radyo, kişisel görüşmeler ve dergiler olarak sıralanmıştır. Graber, panelistlerin medyadan akan haber bombardımanıya başa çıkmada oldukça başarılı oldukları, bilgileri alırken de oldukça seçici davrandıkları sonucuna ulaşmıştır (İnal, 1996: 149, 150).

Pepee Çizgi Dizisinin Alımlama Analizi

Çalışmanın uygulama kısmında Pepee çizgi dizisinin bölümlerinde yer alan öğelerin çözümlenmesi gerçekleştirilerek, katılımcı olarak belirlenen kişilerin diziyile ilgili kodaçımamaları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Problemi

Çocukların ve gençlerin medya ile ilişkisi genellikle bir etkilenme meselesi olarak ele alınmış ve alınmaktadır. Temel sorunsal, medyanın çocuk ve gençlere kötü etkileri olup olmadığı olmuştur (Değirmencioglu, 2007: 133, 134). Çocukların medya ile ilişkisi çoğunlukla bir "etkilenme" meselesi olarak anılmaya başlarken, böyle bir ortamda ise medyanın çocukları olumsuz etkilediği gibi genel bir kabul söz konusu olmaktadır. Medyanın çocukları olumsuz ya da kötü etkilediği yönündeki görüşler ise medyada işlenen "şiddet" unsuruna odaklanmaktadır (Şeker ve Sine, 2012: 119). Araştırmalara göre, televizyon çocukların yaşamlarını etkiliyor, oyun zamanlarını kısıyor, çocuklar daha geç saatlerde yatıyor ve boş zamanlarını televizyonla geçiriyorlardır (Rigel, 1995: 210).

Çocukların kişiliğini belirleyen temel etmenlerden biri kendisine örnek aldığı yetişkinlerle kurduğu sürekli ilişkilerdir. Çocuk başlangıçta ana babasını kendine örnek alarak, onlarla özdeşleşerek kişilik geliştirir. Diğer bir ifadeyle çocuğun kişilik gelişimi ailede başlar, toplumsal normlar ailede öğrenilir. Televizyon öncelikle ruh coğrafyasının bir biçimlendiricisidir. Televizyon daha çok umutları fiziğe dönüştürerek inşa etmektedir. Televizyon bir bakıma insanların yerine düşünerek ve hayaller kurarak onları bu zahmetten kurtarır ya da onlara nasıl düşünmeleri, nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair işaretler gösterir (Öztürk, 2002: 67, 68). Çalışmada TRT Çocuk Kanalında yayınlanan “Pepee” adlı çizgi dizinin izleyicileri olan çocuklar ve ebeveynleri tarafından hangi açılardan ve ne kadar alımlandığı ve etkileri araştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma yayınlandığı günden itibaren gerek oluşturulan karakterler gerekse iletilen mesajlar açısından Türk kültürüne ait unsurlar taşıyan ve çocuklara yönelik yapımlar arasında ayrı bir yerde duran Pepee çizgi dizisinin çocuklar ve ebeveynleri tarafından nasıl anlamlandırıldığını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmaya konu olan çizgi dizinin incelenmesinde derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların, alımlama analizine konu olan bölümle ilgili, bilişsel temsillerin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Seyir esnasında, bir programın ya da programdaki diziler ve sahnelerin zihinsel temsilleri, izleyicinin bilişsel yapısı içinde yaratılmaktadır. Zihni temsil, duygusal ve diğer tür tepkileri yani değerlendirme ve düşünceleri kapsadığı gibi izleyicinin programla ilgili yorumlarını da temsil eder. Bu zihni temsil biçimlerinin değişik biçimlerde olması muhtemeldir. Bilişsel olarak yapılan bu alımlama çalışmasında, seyircilerin kendi alımlamalarına, yani kendi zihni temsilleri içindeki anlam muhtevasını iletebilecekleri bir durum yaratılması gerekliliği göz önünde bulundurulmuştur (Hoiyer, 2005: 109).

Çalışmanın örneklem temsili zorunluluğu nedeniyle, hedeflenen örneklem göz önünde bulundurularak, 11 ebeveyn ve çocuklarıyla, belirlenen çizgi dizi hakkında derinlemesine mülakat gerçekleştirilmesiyle yapılmıştır. Çalışmada ebeveynler ve çocukları ile evlerinde, Pepee çizgi dizisinin izletilmesi ve ardından derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlere dizinin etkinliğinin ve etkilerinin ortaya çıkarılması yönünde, çocuklara ise algı oranlarına

bağlı olarak sadece Pepee çizgi dizisinin üzerlerinde yarattığı etkinin ortaya çıkartılmasına yönelik sorular yöneltilmiştir.

Çalışmada, izleyenlerin medya metinlerini alımlama ve anımsamalarını belirlemek üzere TRT Çocuk kanalında yayınlanan “Pepee” adlı çizgi dizisi seçilmiştir. Bu çizgi dizinin seçilmesinin nedeni, son dönemlerde medyada ve sosyal çevrelerde, “Pepee”nin yankı bulan bir yapım olmasıdır. Bölüm içeriklerinde kültürel ve milli unsurları barındırması, çocukların gelişimi ve eğitimi konularını bölümlerinde ele alması ve Türk televizyon tarihinde ilk kez bu unsurları bir arada bulunduran bir karakter yapısının ortaya çıkışı, konunun seçilmesinde diğer önemli noktaları oluşturmaktadır. Çalışmada nitel yöntem kullanılmış ve nitel görüşmeleri yürütme ve çözümlemenin uzun zaman aldığı göz önünde bulundurularak görüşmeci sayısı kısıtlı tutulmuştur (Hoijer, 2005: 127). Görüşme öncesinde programda aktarılan mesajlar ve öğeler doğrultusunda soru formu oluşturulmuş, izleyiciler tarafından program içeriğinin alımlanması belirlenmeye çalışılmıştır.

Pepee Çizgi Dizisinin Analizi

Günümüz çocuklarının sevgilisi haline gelen çizgi film karakterlerinden biri olan Pepee’nin, hem eğlence hem de eğitim yönüyle önemli bir araç olarak gösterilmesinden yola çıkılarak araştırma konusu belirlenmiştir. Bu çizgi dizi, içerisinde yer alan öğelerde; yaşantımızdan, kültürümüzden izlerin oluşu ve çocukların algısında şu zamana kadar olmayan Türk çizgi karakteri olgusunun oluşturulması anlamında bir yol izlenmesi nedeniyle ve eğitici yönlerinden dolayı araştırma konusu olarak seçilmiştir. Hedef kitle olarak, 4-6 yaş grubu çocuklara öncelikli olarak seslenen bu yapım, 3-9 yaş grubu çocuklara da hitap etmektedir.

Pepee, aile yapısı, konuşması ve mizacı ile tam bir Türk çocuğu görünümündedir. Anadolu’da pek çok kişinin bildiği üzere kekeleyerek, biraz bozuk konuşanlara “pepe” denmesinden yola çıkılarak, karakterin ismi oluşturulmuştur. Çocuklara düzgün konuşmayı öğretmek amacının güdülmesi de model alındığından bu karakter isimlendirmesi yapılmıştır. Bu haşarı Türk çocuğu, izleyenlerini coşkulu müzikler eşliğinde eğlendirirken, eğitici yönüyle de dikkat çekmektedir. Pepee’nin eğitici yönü, eğitim danışmanı akademisyenlerden oluşan bir kadro tarafından yapılan titiz bir çalışmayla belirlenmiş, çalışma sonucu Pepee’yi bir sene boyunca izleyen bir çocuğun öğrenmiş olacaklarını içeren bir müfredat hazırlanmıştır.

Pepee çizgi dizisinin senaryo alt metinlerini okuduğumuzda, büyüklük küçüklük gibi kavramların yanı sıra arkadaşlarla paylaşmak, kardeşlerle ilişkiler, tuvalet eğitimi gibi konular işlenmektedir. Çocukların gelişimine katkıda bulunacak olaylardan örnekler seçilmesine önem verilmektedir. Çizgi dizide aile yapısından öğeler gösterilerek aile yaşamındaki kişilerin çocuktaki imajlarının oluşturulmasına katkıda bulunulmaya çalışılmaktadır. Örneğin dizinin ana karakterlerini oluşturan “Annee, Babaa, Nenee, Dedee, Bebee ve Şıla” isimli karakterlerle, annenin ve babanın ailedeki konumu, nene ve dede rollerinin gösterilmesi ve onlarla ilişkilerin yansıtılması, bebe karakteriyle kardeşlik ilişkisinin anlatılması ve Şıla karakteriyle kuzen gibi akrabalık ilişkilerinin çocuk tarafından anlamlandırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu karakterlere ek olarak çocuklarda arkadaşlık olgusuna dikkat çekmek ve hayvan sevgisine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulan karakterler de bulunmaktadır. Zulu, Köpüş ve Maymuş isimli karakterler ve buna ek bölümlerde kullanılan yan hayvan karakterlerle, hem arkadaşlık ilişkisi hem de hayvan sevgisi yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Bu yapımda yansıtılan karakterlerle, çevre öğelerinin kullanımıyla ve bölüm içeriklerinde gösterilmeye çalışılan öğelerle, çocuk gelişimi, yöresel kültür oluşumu, arkadaşlık ve aile bilinci, hayvan sevgisi ve sosyal yaşam koşullarının gösterilmesi gibi konular ön plana çıkmaktadır. Pepee karakterinin birçok aktiviteyi birlikte gerçekleştirdiği; Dedee, Nenee, Annee, Babaa, Bebee ve Şıla gibi karakterlerin, ekrana yansıtılan görünüş tarzları yani giyim kuşamları, konuşma biçimleri ve bölüm içeriğine bağlı olarak kıyafet seçimleri Türk kültürüne uygun olarak belirlenmektedir. Bahsedildiği üzere çevresel öğeler arasında kullanılan mekânların yerelliği, dizi başlangıcındaki cıngıl sırasında kullanılan Türk bayrağı simgesiyle bu öğenin altı çizilmeye çalışılmaktadır.

Her bölümde çocuklara farklı bir öğreti verilmesini hedefleyen Pepee Çizgi dizisinde, Türk kültürüne ait yöresel öğeler, kıyafetler, simgeler, halk oyunları, türküler ve çocuk gelişimde etkili olabilecek mesajlar ön plana çıkarılmaktadır. Ön plana çıkarılan bu mesajlar; Pepee'nin Karadeniz yöresine ait “Horon” halk oyununu öğrenmesi, Türk kültürüne ait türküler söylemesiyle ya da bir bölümde arkadaşı için hazırladığı bir doğum günü kutlamasında sürpriz olarak bir başka halk oyunu hazırlaması, çocuklardaki kültürel ve yöresel bilincin/ilginin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Ayrıca bölümlerde, renklerin, sayı saymanın öğretilmesi, tuvalet eğitiminin önemi, arkadaşlar arasındaki ilişkilerin nasıl yürümesi gerektiği ve eşyaların özenli kullanılması gibi konular seçilerek, ço-

cukların gelişiminde etkili öğelerin ve basit eğitim öğelerinin sunumu söz konusudur.

Çizgi diziyi hazırlayan yapımcıların da altını çizdiği bu konularla, çocukların boş zamanlarını birtakım aktivitelerle dolu dolu geçirmeleri hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda boş zaman aktivitelerinin neler olabileceği konusunda çocuklar çeşitli bölümlerde yönlendirilmektedir. Bu aktivitelerin gerçekleştirilmesini ve öğretilmesini dış ses olarak Pepee karakterini yönlendiren “Şuşuşu” karakteri sağlamaktadır. Burada çocuklara karakter sayesinde, boş zaman aktivitesi olarak öğretici oyunlara özendirme, spor aktivitelerinin yararlarının anlatılması ve özendirilmesi, sanat konularında mesajlar verilmektedir. Çizgi dizinin bölümlerinde şekillenen alt metinlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan olumlu örneklerin pekiştirilmesi veya bölümlerde verilen mesajların canlı tutulması amacıyla, bölümler hakkında çocuklarla sohbet edilmesi ve bölümlerin çocuklarla birlikte takip edilmesi önerilmektedir (<http://www.pepee.com.tr/main.php?sayfaAdi=benPepee>).

İzleyicilerin Yorumları

Pepee çizgi dizisinin alımlaması, sonuçların tutarlı olabilmesi için hem ebeveynlerle hem de çocuklarla görüşülerek analiz edilmiştir. Ebeveynler çizgi diziyi ilgili kendi alımlamaları yanında çocuklarında gözlemledikleri değişimleri dile getirmiş, çocuklar ise Pepee’yle ilgili zihinlerindeki imajı aktarmıştır.

Ebeveyn Yorumları

Pepee çizgi dizisi ile ilgili yapılan görüşmelerde, tüm katılımcıların programı takip ettikleri ve programın kodlarının farkında olarak izleme yaptıkları gözlemlenmiştir. “Pepee çizgi dizisi hakkında bilginiz var mı?” sorusuna verdikleri cevaplarla katılımcıların bu çizgi dizi hakkında zihinlerinde bir temsilin oluştuğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Ayrıca katılımcıların tümünde “Pepee” ile ilgili ortak bir imajının bulunduğu da açıkça ortaya konulmuştur. Ortak yorumların bulunmasıyla birlikte, öne çıkan yorumlar;

“Çocuğum ve benim favori çizgi filmimiz.”

“Pepee çocuğumla birlikte her gün takip ettiğimiz çok eğitici bir çizgi film.”

“Çocuklarımın, tüm gün dört gözle bekledikleri ve saatine kadar ezbere bildikleri tek çizgi film. Ayrıca çok iyi şeyler sunuluyor.”

“Oğlumun şu aralar her türlü oyuncağı için benimle çata çat kavga ettiği dizi ve halk oyunlarına gitmesinde yegâne unsur bence.”

“Her gün yayınlandığı saatte evde özel bir sessizliğin hüküm sürdüğü çizgi film. Okul dışı aktiviteleri için çok önemli gördüğüm bir çizgi film.”

Dizinin, katılımcılar üzerinde oluşturduğu imaj dikkat çekicidir. Katılımcı ebeveynlerin tümü, çizgi dizide eğitim öğelerinin kullanılmasına vurgu yaparak, bu öğelerin dizide iyi bir şekilde yansıtıldığına dikkat çekilmektedirler. Ayrıca çizgi dizinin çocukları üzerindeki etkilerini birçok katılımcı olumlu yönde değerlendirerek, çocuklarının hareketleri üzerindeki gözlemlerini de aynı şekilde tanımlamışlardır. Katılımcıların yorumları, program yapımcılarının ürettiği kodların izleyici tarafından açıldığını göstermektedir. İzleyiciler Hall’ün belirlediği okuma biçimlerinden egemen okuma gerçekleştirmektedir. Yani çizgi dizinin kodları kodlayıcının amacına uygun olarak açılmaktadır.

Katılımcılara dizinin takip edilmesi konusunda yöneltilen soruya alınan cevaplar benzerlik taşımakta ve bu benzerliklerin bazıları yorumlarda aynı cevaplarla karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların tamamına yakını çizgi diziyi düzenli olarak takip ettiklerini belirtmiştir. Katılımcılara çocuklarının hangi kitle iletişim araçları vasıtasıyla diziyi takip ettiği sorulmuş, alınan yanıtlar benzer yönde olsa da farklı kitle iletişim araçlarının kullanılmasının da söz konusu olduğu görülmüştür. Genel olarak yayın saatlerinde bölümleri takip edemeyen ailelerin diziyi internet ve bölüm CD’leri sayesinde takip ettikleri saptanmıştır.

“Evet, her gün televizyondan takip ediyoruz” cevabı 7 katılımcı yorumunda aynı şekilde yanıtlanarak dikkat çekmektedir.

“Haftanın her günü izliyor. Televizyon ve CD kullanıyor.”

“Her gün takip ediyor. Genellikle televizyondan takip ediyor. Ara sıra bilgisayardan izliyor.”

“Her gün sabah, öğle, akşam, olmak üzere seyrediyoruz. İnternet üzerinden tekrar tekrar izlediğimiz bölümler de var.”

“Artık evde sadece Pepee izleniyor. İstisnai olarak kaçırdığımız oluyor, onun dışında, yayın saatinde televizyon ona ait.”

Yorumlara bakıldığında çocukların çizgi film izleme isteklerinin doğallığına paralel olarak, düzenli olarak her gün katılımcılar tarafından dizinin takibinin söz konusu olduğu açıkça ortadadır. Bununla birlikte çizgi dizilerin genel olarak yabancı ülkeler tarafından yayına hazırlanan ürünler olduğu düşünüldüğünde, takip edilme sıklığına da bakılarak, Türk yapımı bir çizgi dizinin sıklıkla takip edilmesi ve ön plana çıkışı önemli bir noktaya dikkat çekmektedir.

Katılımcı ebeveynlere “Pepee” çizgi dizisinin içeriklerinde yer alan Türk kültürüne ait öğelerin çocuklar üzerindeki etkileri noktasında yöneltilen sorulara alınan cevaplar dikkat çekicidir. Halk oyunlarının, türkülerin ve Türk kültürünü yansıtan kıyafetlerin kullanımı ve dizinin bu unsurlara paralel içeriği katılımcıların alımlamalarında benzer etkiler doğurmuştur. Ayrıca belirli bölümlerde yayınlanan halk oyunu ya da türkü söyleme gibi aktivitelerin, izleyicilerin çocukları tarafından da tekrarlandığı katılımcı yorumlarından tespit edilen bulgular arasındadır. Tespit edilen en önemli birkaç yoruma bakacak olursak;

“Çocuklarımız Türk kültürünü onun sayesinde öğreniyor. Biz çalışmaktan bu tarz şeyleri öğretmeye fırsat bulamıyoruz.”

“Evide birlikte halay çekiyoruz çocuklarla.”

“Türkü söylemeye çalışıp, hareketleri gün içinde kendi kendine tekrar ediyor.”

“Pepee’yi izledikten sonra folklor gitmeye başladı.”

“Halk oyunlarını çok seviyoruz, Pepee’yle beraber oynuyoruz, Pepee’yle beraber türkü söylemeyi çok seviyoruz.”

“Çocuğumda, kültürümüze ait olguları eğlendirirken öğreten öğelerin etkilerini, olumlu geri dönüşlerle izleme fırsatı buldum. Kızıma, yüzyıllara uzanan köklü kültürümüzle folklorumuzu, oyun ve şarkılarımız ile günümüzde maalesef artık unutulmaya yüz tutmuş gerçek aile yaşantımızı izlerken eğlenerek, özellikle paylaşmayı öğrenirken düşünüp bilgilenerken tanıma fırsatı verdiğini düşünüyorum.”

Yorumlardan da anlaşıldığı üzere, çizgi dizide verilen mesajlar çocuklar üzerinde önemli ölçüde etki bırakmaktadır. Türk kültürüne ait öğelerin öğretilmesi ve öğrenilmesi açısından çok önemli bir işlevin yerine getirildiği katılımcı yorumlarından açıkça anlaşılmaktadır. Kültürel öğeler sayesinde, çocuklar üzerinde belirli bir bilinç oluşumunun sağlanması noktasında ebeveynler, yorumlarıyla dizinin önemine vurgu yapmaktadır. Çocukların dizideki aktivitelere benzer sosyal aktiviteler gerçekleştirdiği de katılımcı yorumlarından anlaşılmaktadır. Ayrıca Türk çocuklarının kendi kültürlerinin bilincinde bireyler olarak yetişmesinde, unutulmaya yüz tutmuş değerlerin, kültürel unsurların hatırlanmasında dizinin katkısı her katılımcı yorumunda kendini göstermektedir.

Pepee çizgi dizisinin bir diğer özelliği olarak ön plana çıkan, dizinin izleyicisi olan çocukların eğitimine yönelik, eğitici öğelerin bölümlerde yer almasıdır. Katılımcılara bu dizide yer alan eğitici öğelerin, çocukları üzerindeki etkileri ve bölümlerde verilmeye çalışılan eğitici unsurların çocuklarda gözlemlenmesi

bağlamında yöneltilen soruya alınan yanıtlar, genel itibariyle birbirine yakındır. Katılımcılar genel olarak çocuklar üzerindeki etkileri ve öğrendikleri konuları aynı şekilde tanımlamışlar ve uygulama şekillerinin benzerliği dikkat çekmiştir.

“Arkadaşlarıyla çok uyumlu ve davranışları biraz daha düzenli olmaya başladı. Sabretmeyi öğrendi.”

“Pepee’nin kardeşine davrandığı şekilde hareket etmeye başladı.”

“Özellikle tuvalet eğitiminde, el yüz yıkama, diş fırçalama, 5 duyunun özelliklerini Pepee’den öğrendi.”

“Büyüklik küçüklük, geometrik şekiller ve de sayı saymayı öğrendi.”

“3 yaşındaki oğlum, 2 yaşındaki kızıma Pepee’den öğrendiklerini öğretiyor.”

“Kızım eğitsel öğelerden oldukça etkilenmekte. Tuvalet alışkanlığını edindirmekte zorlanıyorduk, bir bölümde Bebee’nin tuvalet alışkanlığına başlaması çocuğuma sirayet etti. Artık bez bağlamamamızı ve tuvalete gitmeyi istiyor.”

Yorumlarda görüldüğü üzere, çocuklar eğitsel öğeler sayesinde karakterin hareketlerini ve yaptıklarını taklit etme yoluna gitmektedirler. Burada çocukların eğitsel öğeleri özümseyerek bunları doğru açıldıkları görülmektedir. Eğitsel öğe kullanımının başarısını kanıtlar nitelikte yorumların varlığı dikkat çekmektedir. Çocukların karakteri rol model olarak gördükleri açıkça ortadadır. Çocuklarda yarattığı önemli etkiler kodların etkinliğine işaret etmektedir.

Çocuklarda oluşturulmaya çalışılan kültürel bilinç ve eğitsel öğelerin çocuklarındaki yansımaları hakkında ne düşündükleri sorulduğunda ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu olumlu buldukları yönünde görüş bildirmiş ancak bazı yorumların farklılaştığı da gözlemlenmiştir. Ebeveyn yorumlarından birkaçı şu şekildedir:

“Mükemmel ama çok tekrar var, yeni bir şeyler olmuyor.”

“Bence Türk kültürünü ve göreneklerini çocuklarımıza sevdirecek öğretiyor.”

“Bugüne kadar yabancı içerikli ve genelde bizim kültürümüzle alakası olmayan şeyleri izliyordu. Bence Pepee çok daha güzel en azından bize dair şeyler var. Fakat karakterlerin isim seçimleri yanlış bence.”

“Çok verimli ve eğlenceli ve en önemlisi öğretici bir yapım olduğunu düşünüyorum.”

“Pepee evet bizim için vazgeçilmez bir hale geldi. Pepee kumbarası, yastığı, yazı tahtası bile alık. Biraz tüketime de ittiğini düşünüyorum.”

Genel anlamda katılımcı yorumlarında olumlu bir havanın olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte dizinin çok tekrara düştüğü, karakter isimlerinin yanlış seçildiği yönündeki görüşler ve tüketime yönlendirdiği gibi yorumlar olduğu da görülmektedir. Ebeveynlerin Pepee'nin çocukları üzerindeki etkisi konusunda yaptığı yorumlar, dile getirdikleri gözlemleri genel olarak, çizgi dizinin üretildiği kodlara uygun olarak okunduğunu yani egemen okuma yapıldığını göstermiştir. Ancak izler kitle çizgi dizinin yarattığı olumsuzlukların da bilincinde olarak hareket edebilmektedir.

Çocukların Yorumları

Çizgi dizinin hitap ettiği asıl kitle olan çocuklara, ebeveynlere yöneltilen sorulara benzer sorular yöneltilerek ebeveynlerin çizgi dizinin okunması konusundaki tespitlerinin yerindeliği ispatlanmaya çalışılmıştır. Çocuklara yöneltilen sorularda dil, basit ve onların anlayabileceği bir düzeyde kullanılmıştır. Sorularla çocukların hayal dünyasında yer eden kodlar ve Peppe imajı belirlenmeye çalışılmıştır. Çocukların ilgilerini ve meraklarını cezbedecek kısa sorularla, Pepee denildiğinde çocukların zihinlerinde oluşan imajların ortaya konulması ve çizgi dizide yer alan kodların ne oranda çocukları etkilediği, yani çocukların bunları hangi yönden kodaçımına uğrattığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çocuklar tarafından verilen cevaplar farklılık gösterse de, dizinin içeriğinde yer alan kodların farklı çocuklarda farklı kodaçımlama şeklinde gerçekleştiğinin kanıtı niteliğindedir. Çocukların Pepee denince aklınıza ne geliyor sorusuna verdikleri cevaplar şu şekilde sıralanabilir:

“Şarkı, çişimiz tuvalete kakamız tuvalete.” 3 çocuk katılımcı aynı cevabı vermiştir.

“Dedem, babaannem, emzik, Zuzu, Şilaa, folklor arkadaşlarım.”

“Oyun oynamak, türkü, sayı saymak, renkler.” 5 çocuk katılımcı aynı cevabı vermiştir.

“Tatlı şımarık ve benim biricik sevimli Pepee geliyor. Bide kardeşim.”

“Pepee'nin maceraları.”

Çocukların verdiği cevaplarda görüldüğü gibi, çizgi dizide amaçlanan eğitici ve kültürel kodların amacına uygun olarak çocuklar tarafından açıldığı görülmektedir. Çocukların zihinlerindeki bu temsiller, oyunlar, şarkılar eşliğinde

de öğretilen konuların daha kalıcı olduğunu göstermektedir. Çocukların zihinsel temsilleri çizgi dizinin eğitime işlevinin gerçekleştiğini söylemeyi mümkün kılmaktadır.

Katılımcı çocuklarda dizinin önemli kodlarından olan kültürel öğelerin mi, eğitici unsurların mı daha kalıcı olduğunu belirlemeye yönelik sorulan “Pepee sana neler öğretti?” sorusuna verilen cevaplar eğitici unsurlarla ilgili içeriğin zihinlerinde daha fazla yer ettiğini göstermiştir. Çocuklar her biri dizinin kodlarından olan ama birbiriyle farklılık gösteren yanıtlar vermişler, kendilerince daha önemli olan konulara dikkat çekmişlerdir. Bu yorumlardan bazıları:

“Bana paylaşmayı ve televizyon karşısında hoş saatler geçirmeyi öğretiyor.”

“İlgaz Anadolu’nun şarkısı, canım annem şarkısı ve Folklor.”

“İki ekmek aldım şarkısını, kardeşimle güzel konuşmayı, attan korkmamayı öğretti.”

“Tuvalet alışkanlığı, diş fırçalamayı, kardeşimi kıskanmamayı, temizliği, giyinmeyi, oyunları ve şarkıları”

“Sayıları toplamayı, kareyi, üçgeni ve şarkı söylemeyi öğretiyor.”

“Sabrı, yeni oyunları ve matematik işlemleri.”

“Çok şeyler öğretti. Sayı saymayı, duyu organlarımızı ve yeme alışkanlığı.”

Çocukların hayal dünyalarında yer eden imajların çeşitliliğinin yanı sıra, çocukların verdiği cevaplar, kodaçımının istenilen yönde olduğunu göstermektedir. Yapımcılarının çizgi diziyile hedefledikleri öğretici unsurların hedefine ulaştığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Türk kültürüne ait öğelerin de önemli oranda çocukların zihinlerinde şekillendiği gözlemlenmektedir. Fakat dizinin belirli bölümlerinde yer alan kodların daha baskın olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çocuklardan gelen cevaplarda görüldüğü üzere belirli kodların etkisinin diğerlerine göre daha güçlü olduğu açıktır. Örneğin çocuklar Peppe’nin Türk kültürüne ait türküleri öğrettiği yönünde bir kodaçımı yapmamış bu kodu “şarkı söylemeyi öğretiyor” şeklindeki daha genel bir temsille ifade etmiştir. Elde edilen bulgular çocukların kodaçımalarıyla ebeveynlerin gözlemlerinin örtüştüğünü, ebeveynler tarafından yapılan yorumların doğruluğunu göstermiştir.

Sonuç

Araştırma, TRT Çocuk kanalında her gün yayınlanmakta olana “Pepee” adlı Türk yapımı çizgi dizinin, birbirinden farklı sosyo-demografik özelliklere

sahip 11 çocuk ve ebeveyni üzerindeki etkileri ve dizinin alımlanmasındaki farklılıkları ölçmek için derinlemesine mülakatlar yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Pepee çizgi dizisini hazırlayan kodlayıcıların amaçladıkları kodların alımlayıcılar tarafından doğrusal bir şekilde okunduğu yani egemen okumanın gerçekleştiği açıkça ortadadır. Burada kodlayıcının hedeflediği kitleye, doğru mesajlarla ulaştığı ve istenilen yönde sonuçlar aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Alımlanan mesajların katılımcı çocuklar tarafından evlerinde ebeveynleriyle birlikte ya da bireysel olarak uygulandığını söylemek de mümkündür.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin gözlemlerinin çocukların zihinsel temsillelikle paralellik gösterdiğini söylemek doğru olacaktır. Kodlayıcının ön görüşünde de belirttiği üzere, eğitici ve Türk kültürüne uygun öğelerin alımlanması her iki grup içinde aynı yönde gerçekleşmiştir. Ebeveynlerin alımladıkları ve gözlemedikleri öğeler, çocuklarında da aynı tarzda yorumlarla kendini göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte takip ettikleri bu yapıyı alımlarken, çocuklarıyla empati kurduklarını söylemek de doğru olacaktır.

Genel itibarıyla çalışmaya konu olan çizgi dizi içeriklerinde bahsedilen eğitici ve öğretici öğelerin ön planda olduğu açıkça ortaya konmuştur. Programın kodlarıyla yani çocuklara anlatılmak istenenlerle çocukların ve ebeveynlerin kodaçmaları benzerlik göstermektedir. Birçok katılımcı ebeveynin de belirttiği gibi, Türk kültürüne ait unsurların ve eğitici-öğretici öğelerin içinde yer aldığı bu yapının en önemli özelliği, çocukların gelişim süreçlerine ve eğitimlerine sağlayacağı katkıdır. Yapının oluşturulması ve kodların sunulması süreçlerinde, akademik çevrelerden alınan destekler, bu yapının kodlanma ve alımlanmasındaki başarısının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çocuklar için son dönemlerde idol haline gelen bu çizgi dizi, çocuklara yansıttığı arkadaşlık, aile yapısı, kültürel öğeler ve eğitim konuları gibi birçok mesajla, üzerinde araştırma yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Çocukların zihinlerinde önemli mesajların yer edindiği ve hatta bu mesajlar sayesinde arkadaşlık ilişkisinden, kardeşliğe, tuvalet eğitiminden matematiğe, birçok konuda eğitim verdiği araştırmanın ortaya koyduğu veriler arasındadır. Genel olarak değerlendirdiğimizde çizgi dizinin, katılımcıların tamamı tarafından yararlı bir yapı olarak görüldüğünü ve alımlamaların aynı yönde gerçekleştiğini söylemek doğru olacaktır. Alımlamaların genelinde egemen okumanın var olduğunu söylemek mümkündür. ©

KAYNAKLAR

- DEĞİRMENCİOĞLU, S. M. (2007), *Çocuk Hakları Penceresinden Basın: Eleştirel, Katılımcı ve Yapıcı bir Bakış*, (der: Alankuş, S.), Çocuk Odaklı Habercilik, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- HALL, S. (2005), *Kodlama, Kodaçımama*, (çev: Yavuz, Y.). (Der: Yavuz, Ş.), Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma, Ankara: Vadi Yayınları
- HOİJER, B. (2005), *İzleyicilerin Televizyon Programlarına Alımlayışı: Kuramsal ve Metodolojik Değerlendirmeler*, (çev: Yavuz, Ş.), Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma. Ankara: Vadi Yayınları.
- İNAL, M. A. (1996), *Haber Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İRVAN, S. (1997), *Eleştirel Yaklaşımlarda İzleyici Araştırmaları: Bir Yöntem Olarak Alımlama Çözümlemesi*, AÜ, İLEF Yıllık 94-95, 205-223.
- JENSEN, K. B. ve ROSENGREN, K. E. (2005), *İzleyicinin Peşindeki Beş Gelenek*, (çev.) YAVUZ, Ş., Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma, Ankara: Vadi Yayınları.
- JENSEN, K. B. (2005), *Sosyal Kaynak Olarak Haberler Danimarka Televizyon Haberleri Hakkında Nitel Ampirik Bir Çalışma*, (çev: Yavuz, Ş.), Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma, Ankara: Vadi Yayınları.
- MCQUAİL, D. ve WINDAHL, S. (2005), *İletişim Modelleri: Kitle İletişim Çalışmalarında (2. Baskı)*, (çev: Yumlu, K.), Ankara: İmge Kitapevi.
- ÖZTÜRK, E. H. (2002), *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- RİGEL, N. (1995). *Haber, Çocuk ve Şiddet*, İstanbul: Der Yayınları.
- SEVERİN, J. ve TANKART, W. J. (1994), *İletişim Kuramları*, (çev: Bir, A. A. ve Sever, S.), Eskişehir: Anadolu Üniversite Yayınları.
- SMİTH, P. (2007), *Kültürel Kuram*, (çev: Güzelsarı, S. ve Gündoğdu, İ.), İstanbul: Babil Yayınları.
- ŞEKER, T. (2009), *5N1K Haber Programının Alımlama Analizi*, Selçuk İletişim Dergisi, c. 5, S. 4, 105-117, Konya.
- ŞEKER, T. ve SİNE, R. (2012), *Çocuk Zihnindeki Haber Resmi*, Global Media Journal Dergisi, 2, 4, 118-137.
- TURAN, E. (1996), *Televizyonla Yetişen Nesil Ekranaltı Çocukları*, İstanbul: İrfan Yayınevi.
- YAYLAGÜL, L. (2006), *Kitle İletişim Kuramları (1. Baskı)*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- <http://www.pepee.com.tr/main.php?sayfaAdi=benPepee>